

Infoblad Veldwerkplaats

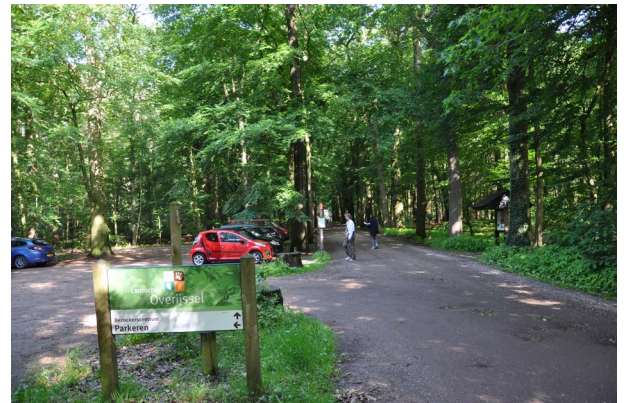

Unieke 'selling points' van natuur: over ontdekken en inrichten

Een natuurgebied kun je zo inrichten dat recreanten het natuurgebied optimaal kunnen vinden en beleven, dat ze de plekken ervaren die dit gebied uniek maken en dat ze ook weer tevreden naar huis gaan.

In deze veldwerkplaats is de Amerikaanse recreatietheorie 'Interpretation' gecombineerd met een praktijkvoorbeeld in het Twentse Hof Espelo van Landschap Overijssel. Met deze theorie is het mogelijk om de unieke plekken van een gebied wat betreft natuur, geografie en cultuurhistorie beter te onderscheiden. De aanwezige deelnemers gingen ook aan de slag met de inrichting van hun eigen gebied. Ze hebben zich in verschillende recreanten ingeleefd en de vijf fasen van een bezoek doorlopen, wat tot bewustwording van een heleboel zaken en goede discussies leidde. Met die kennis kun je tot een heel andere en gerichte inrichting van je gebied komen.

Rollenspel

Bij aankomst op de Parkeerplaats vlak voor bezoekerscentrum Hof Espelo werden de deelnemers opgevangen door Roos van Doorn, docent Natuurbeleving aan Hogeschool Van Hall Larenstein in Velp. Ze kregen een rol als een bepaald type recreant toebedeeld en de opdracht om in deze rol een korte wandeling rond een heideveldje te maken, waarna ze aankwamen bij het bezoekerscentrum voor koffie en thee. Daar werden de ervaringen (met wat later op de dag de 'aankomstfase van het bezoek' bleek te zijn) centraal uitgewisseld. Zo was een 'moeder met kinderen' op de heide onder de draad door gegaan om naar de kikkers te luisteren. Een '78-jarige man met dochter' had de afslag naar het parkeerterrein bijna gemist door het kleine bordje aan de drukke 80-kilometerweg, waar hard werd gereden. Een 'hondenuitlater' die even in de zon op het bankje ging zitten had een hond die graag het water in wilde, wat echter niet mocht, waarvoor ze graag een bordje met uitleg wilde. Zoveel mensen, zoveel wensen, en ook nog eens wensen die niet altijd even goed stroken met wat beheerorganisaties voor ogen hebben. Hoe ga je hier mee om?

Unieke 'selling points' van natuur

Roos van Doorn (Hogeschool Van Hall Larenstein)

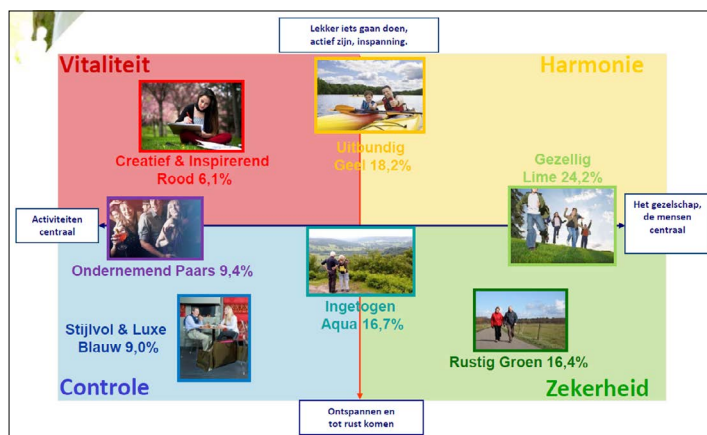

Roos van Doorn

Hoge stoelen (© Roos van Doorn)

Een manier om naar bezoeken van recreanten te kijken is het analyseren en clusteren van de behoeften van recreanten. Recron heeft voor de vrijetijdsindustrie een indeling gemaakt van Leisure Leefstijlen, waarbij groepen recreanten worden onderscheiden op een as van 'actief' tot 'ontspannen' en een as van 'actie staat centraal' tot 'de mens staat centraal'. Hierbij wordt dus geen indeling gemaakt op basis van activiteit zoals 'wandelen' of 'fietsen', maar er wordt gekeken naar het motief wat mensen hebben om de natuur in te trekken. Zoeken ze daar gezelligheid, rust, uitdaging, luxe? Elk motief zou je kunnen hebben als wandelaar of als fietser. De inrichting van je gebied vraagt om heel andere dingen bij elk van deze motieven. Het is interessant om na te gaan voor welke groepen recreanten je als beheerder je gebied wilt open stellen. Sommige groepen gaan goed samen met rust in het gebied, andere groepen leveren geld op; groepen die niet goed samen gaan met rust kun je vrij gemakkelijk via hun behoeftes om kwetsbare gebieden heen leiden, enzovoort.

Leisure Leefstijlen (© Recron)

Een andere manier om naar bezoeken van recreanten te kijken, of aanvullend op de vorige, is de Interpretation methode. Deze methode onderscheidt geen verschillende doelgroepen, maar biedt een analytisch model om natuurbeleving in een gebied voor bezoekers te optimaliseren. De methode is ontwikkeld in de Verenigde Staten vanaf de jaren '50 en uitgegroeid tot een wereldwijde discipline. Een belangrijke grondlegger van Interpretation is Steve van Matre.

Interpretation is ontstaan uit de wens om de beleving van bezoekers van natuurgebieden te verrijken: "Het gaat niet om wat een gids zegt, maar om wat het publiek doet!". Wanneer bezoekers de omgeving op een unieke wijze zelf ontdekken en ervaren, zullen zij deze meer waarderen en willen beschermen. Dit leidt tot meer draagvlak voor gebieden.

De Interpretation methode gebruikt als metafoor voor de bezoeker een 'reiziger' (die een gebied betreedt dat anders is dan de wereld thuis) en een 'vriend' (die je wilt informeren, maar met wie je ook vooral een goede tijd wilt hebben; dus niet alleen ruimte voor het hoofd, maar ook voor het hart, de handen en de maag). Het denken over recreanten in deze metaforen helpt om je in te leven in de factoren die een bezoek aan de natuur tot een succes kunnen maken.

Als je een heleboel leuke ideeën hebt om de natuurbeleving in je gebied vorm te geven, is het zaak om die te 'structureren' rond de kernboodschap: een soort slogan die het unieke en aantrekkelijke van je gebied weergeeft. Zo heb je bij de duinen van Schoorl: "de hoogste duinen van Nederland, vastgelegd en losgelaten door Staatsbosbeheer". De kernboodschap vertelt kort maar krachtig over het unieke in natuur, cultuur of geschiedenis van een gebied. Om die kernboodschap te vinden moet je je eerst verdiepen in vooral de processen van de geologie, natuur en cultuurhistorie van je gebied (processen zijn interessanter dan feiten). Deze kennis haal je uit boeken ('de wereld Achter het bos'). Vervolgens bedenk je wat daar zintuigelijk aan te beleven is ('de wereld In het bos') en wat er verwondering oproept ('de wereld Voor het bos'). Een betekenisvolle natuurbeleving is altijd een combinatie van kennis, zintuigelijke ervaringen opdoen en persoonlijke beleving.

Datgene wat uniek is voor dit gebied (niet rust, ruimte en natuur, want dat geldt voor vele natuurgebieden), wordt de kernboodschap. Die kun je daarna nog uitwerken in sub-boodschappen volgens het principe hoofd (wat moeten de bezoekers weten), hart (wat moeten ze voelen), handen (wat moeten ze kunnen) en maag (wat moeten ze hebben geproefd).

De Interpretation methode geeft duidelijk aan, dat je niet alleen moet focussen op het verblijf van de recreant in het natuurgebied. De beleving begint namelijk al thuis met de invitatiefase (de verwachtingen die bijvoorbeeld op de website of in foldertjes worden gewekt). Vervolgens is de aankomstfase een cruciaal moment (kun je het gebied vinden, kun je je auto kwijt, is het toilet dichtbij). Na het verblijf heb je de vertrekfase en de follow-up-fase die de natuurbeleving verder kunnen inkleuren en bestendigen (zie kader).

Opdracht kernboodschap

Als oefening hebben de deelnemers in groepen bovenstaande uitgewerkt voor hun eigen gebied, door het invullen van een schema. Het bleek nog heel lastig om tot een goede kernboodschap te komen die het unieke 'selling point' van je gebied kan worden, maar de methode helpt wel om richting te geven aan je eigen beleid en de natuurbeleving in je gebied. Het is ook niet erg als het een niet-lekker lopende zin is; het moet vooral voor alle betrokkenen helderheid bieden. Een marketingslogan maken kan dan een vervolgstap zijn. Heel duidelijk werd, dat je bij recreatie dus net zo goed keuzes dient te maken als bij natuurbeheer.

Nabespreking in het Bostheater naast het bezoekerscentrum

De 5 fases van een bezoek en suggesties voor de beheerder

1 Invitatie

Doe marktanalyse, wie zijn je bezoekers, maak een goede website (vraag vervolgens bezoekers wat ze er van vinden), geef voorinformatie, wek positieve verwachtingen, laat mensen zich welkom voelen, presenteer iets unieks.

2 Aankomst

Toegangshek voor ruiters (© Roos van Doorn)

Welkom heten, goede oriëntatie bieden (waar te parkeren, waar welke routes, waar koffie en wc, waar schuilmogelijkheden, waar mag je wel of niet in, uitkijkpunt), veiligheid bieden, wat zijn de regels en wat kun je verwachten. Kies je voor een bordje, een hek, slagboom, draad of openheid? En moet het erachter verzorgd, spannend, natuurlijk en/of toegankelijk zijn? En voor wandelaars, fietsers, rolstoelen, ruiters of gemotoriseerd verkeer? Met een poort, pad en bordjes zijn mensen te leiden en je kunt ze een andere wereld laten binnengaan.

3 Verblijf

Geef (gereduceerde) informatie (begrip, inzicht, ideeën), laat beleven, geef een wandelroute een thema of naam ipv een kleur, stimuleer (fotografieschuilhut, vogelkijkhut), inspireer (bruggetje), activeer (klimbos, hoge stoelen, laarzenpad), laat flirten met het onbekende, maak contact (boswachterspreekuur, stand) en geef contactmogelijkheden met de bewoners.

4 Vertrek

Suggestie voor een foto als souvenir (© Wout Romijnders)

Maak van het afscheid een 'tot ziens' (Natuurmonumenten), geef de mogelijkheid tot een herinnering/souvenir; dierentuinen en de Efteling hebben een winkel bij de uitgang, maar een dennenappel meenemen of een foto maken kan ook.

5 Follow-up

Houdt contact (geef een folder mee, een emailadres voor vragen, een programmaboekje van het bezoekerscentrum, facebookpagina liken).

Resultaten recreatie-onderzoek Hof Espelo

Marjan Wagenaar (Landschap Overijssel)

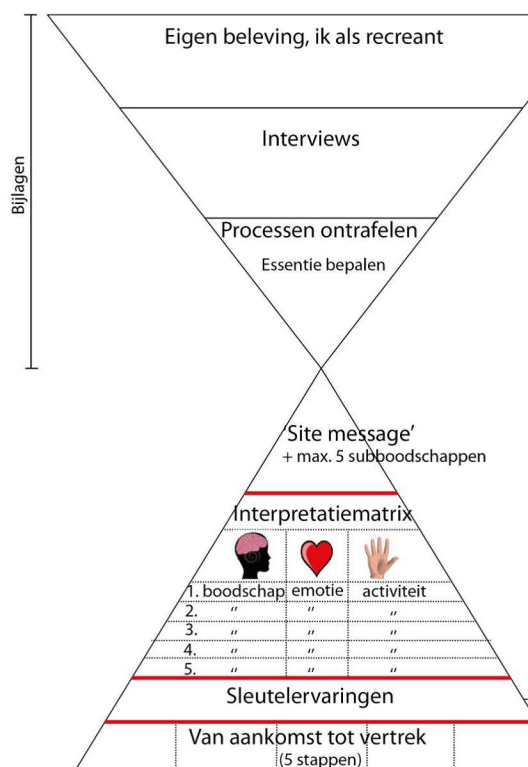

Marjan Wagenaar

Wout Romijnders

Landschap Overijssel wil mensen de natuur laten zien en ze laten beleven hoe interessant en boeiend de natuur is. Daarom heeft Landschap Overijssel in 2013 een onderzoek laten doen door Wout Romijnders (toentertijd stagiaire Bos en Natuurbeheer van Hogeschool Van Hall Larenstein) waarin de interpretatiemethode is toegepast voor drie van hun gebieden. Hierbij is informatie verzameld, die zij hebben verwerkt in een zandlopermodel (zie figuur).

Dit zandlopermodel begint met een open blik en daarna veel informatie verzamelen, komt in het smalste punt tot een kernboodschap, om daarna uit te waaiëren tot tal van inrichtingsaspecten en activiteiten, gestructureerd volgens de interpretatiemethode (zie presentatie Roos van Doorn).

Werkwijze Interpretation in zandloperfiguur (© Wout Romijnders)

Het onderzoek heeft een heleboel aanknopingspunten gegeven die inmiddels ook gebruikt zijn. Zo bleek bijvoorbeeld dat de VVV's van Enschede en Hengelo Hof Espelo niet kenden en dus ook niet aanbevelen; dat informatie in het terrein beter gedoseerd moest worden en dat er meer gebruik gemaakt kon worden van de unieke (vooral historische) aspecten van het gebied.

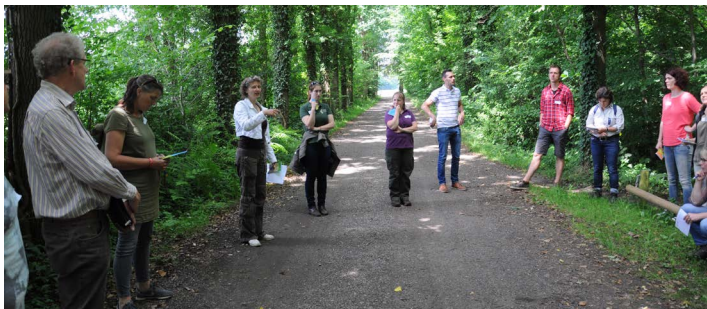
Inmiddels zijn een heleboel suggesties in de praktijk gebracht bij de inrichting van het bezoekerscentrum; door een cultuurhistorische route; een pad langs de heide; betere bebording en door actief te zijn op internet (431 volgers op Facebook). Voor Hof Espelo is gekozen voor een kernboodschap die de samenwerking tussen boeren en natuur benadrukt en de bijzondere, middeleeuwse geschiedenis van het landgoed uitlicht.

De methode Interpretation werkt dus goed. Maar het kost ook veel tijd als je het goed wilt doordenken. Daarom is het belangrijk om je van tevoren af te vragen:

- Waarom zou je de beleving willen optimaliseren?
- Wie is waarvoor verantwoordelijk?
- Wat mag het kosten?

De Interpretation methode helpt om gefundeerde keuzes te maken in je recreatiebeleid en maakt daarmee de afweging tussen recreatie- en natuurbeschermingsbelangen scherper inzichtelijk.

Veldbezoek aan Landgoed Hof Espelo

Waarnemingen uitwisselen na tien minuten wandelen in stilte

Na de lunch maakten we een wandeling over het Landgoed Hof Espelo onder leiding van de sprekers en Harry Koster (Beheerder Landschap Overijssel).

De eerste tien minuten van de wandeling mocht niemand praten, maar alleen goed rondkijken, waarnemen en beleven. Bij het napraten bleek dat iedereen andere aspecten had gehoord, geroken of gezien. Voor Landschap Overijssel interessante informatie, want juist het onder woorden brengen van de eerste indruk is iets wat je als werknemer bij een terreinbeherende organisatie eigenlijk niet meer kunt omdat je je gebied zo goed kent. Het bleek ook helemaal niet zo makkelijk om de historie van het gebied in de praktijk te zien, want dat is echt iets wat je moet weten. Vervolgens werd in kleine groepjes geprobeerd om de waarnemingen en belevenissen tot een kernboodschap te clusteren. Elke groep kwam tot een net iets ander resultaat, maar allen beschreven ze het oude, afwisselende landgoed.

Harry Koster

Rietbegroeiing op een oude beekloop

Bij een hek voor een oud beekdal dat vroeger een kruidenrijk grasland was, maar nu was dichtgegroeid met Riet, vertelde Harry over de geschiedenis van het gebied. En hoe lastig het is om die te verbeelden. Er werden een aantal suggesties gedaan, zoals om het rietveld te maaien en kort te houden (zodat de orchideeën en het oude landschap weer

zichtbaar worden) en op een informatiebord de oude situatie weer te geven, het liefst met oude foto's en weinig tekst.

Bij een oude es ontstond een discussie over de zinvolheid van het weergeven van informatie over dingen uit de geschiedenis die je niet ziet. Die geven weinig verwondering. Zelfs de bolling van de es was hier marginaal. Het land lag nog wel duidelijk hoger, maar hoe interessant is een afgegraven slootkant met een mooie enkeerdgrond voor gewone wandelaars, of is het de moeite waard om hier een picknickbank met een bolling in het tafelblad neer te zetten, die verwijst naar het landschap dat plat lijkt, maar het eigenlijk niet is?

Oude es met een afgestoken enkeerdgrond in de slootkant

Een eindje verderop beklommen we een wal in het bos en speculeerden we over het ontstaan van de diepe kom daarachter. Je kunt daar van alles bij bedenken, maar doen mensen dat ook, en willen ze het werkelijke verhaal horen? In dit geval ging het om een restant uit de Tweede Wereldoorlog. Dit thema past niet bij de kernboodschap van Hof Espelo, maar is toch interessant genoeg om er rond 5 mei speciale excursies naar toe te organiseren.

Afsluiting en oproep

We sloten af in het bezoekerscentrum, waar Marjan de oproep deed om met een groep geïnteresseerden vaker te sparren over de inzet van de Interpretation methode, en vooral elkaar te helpen bij het maken van keuzes daarin.

Meer informatie

Veldwerkplaats: 22 juni 2016 in Bezoekerscentrum Koetshuis Hof Espelo en op Landgoed Hof Espelo

Sprekers: Roos van Doorn (Hogeschool Van Hall Larenstein), Marjan Wagenaar (Landschap Overijssel) en Harry Koster (Landschap Overijssel)

Relevante literatuur/info:

- Van Matre, Steve, 2008. Interpretive design and the dance of experience. Institute for Earth Education Cedar Cove
- Romijnders, Wout, 2013. Beleef de Twentse parels. De kapstok naar een optimale beleving van Hof Espelo, De Wildernis en Lonnekermeer door middel van de interpretatiemethode. Stageverslag Hogeschool Van Hall Larenstein/Landschap Overijssel.
- [www.recron.nl/leisure-leefstijlen-\(kleuresegmentatie\)/wat-zijn-de-leisure-leefstijlen](http://www.recron.nl/leisure-leefstijlen-(kleuresegmentatie)/wat-zijn-de-leisure-leefstijlen)
- www.veldwerkplaatsen.nl

Tekst en beeld: Cora de Leeuw

Vereniging van Bos- en Natuurterreineigenaren (VBNE)

Princenhof Park 9
3972 NG Driebergen
info@vbne.nl
www.vbne.nl

De veldwerkplaatsen worden in opdracht van de VBNE georganiseerd door de Unie van Bosgroepen.

Veldwerkplaatsen
www.veldwerkplaatsen.nl

